

Onderzoeksplan Provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën

Toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties
[Update: mei 2013]

Colofon

De Rekenkamer Oost-Nederland is een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Gelderland en Overijssel.

De bestuursleden van de Rekenkamer zijn: de heer P. van Dijk (voorzitter), de heer drs. R.S. de Heus EMIA RO (plv. voorzitter) en mevrouw mr. Th.O.J. Lucardie. De secretaris-directeur is de heer drs. C.F.M. Bruggink RO.

Dit onderzoeksplan is voorbereid door een onderzoeksteam bestaande uit mevrouw ir. N. van der Beek (projectleider) en mevrouw S. Spenkelink, MSc (onderzoeker).

Rekenkamer Oost-Nederland
Achter de Muren Zandpoort 6
7411 GE Deventer
Telefoon: 0570 – 66 58 00
info@rekenkameroost.nl
www.rekenkameroost.nl
Twitter: @RekenkamerOost

Onderzoeksplan Provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën

Toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties

[Update: mei 2013]

Deventer, november 2012

Leeswijzer

In dit onderzoeksplan beschrijven we de opzet van het onderzoek naar het Provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën, toegespitst op de gemeentelijke grondexploitatie. De keuze voor dit onderzoeksonderwerp is in belangrijke mate voortgekomen uit de inventarisatiebijeenkomst met Statenleden over grondbeleid die op 25 juli 2012 gehouden is en de oriënterende gesprekken met ambtenaren die daarna zijn gevoerd.

Dit onderzoeksplan is als volgt opgebouwd. In het eerste hoofdstuk beschrijven we de aanleiding en focus van het onderzoek. De onderzoeksopzet wordt in het tweede hoofdstuk beschreven. Hierbij gaan we onder andere in op de doel- en vraagstelling en de onderzoeksmethodiek. In de bijlagen vindt u de geraadpleegde bronnen en personen.

[Update mei 2013: De planning is geactualiseerd. Zie paragraaf 2.6].

Inhoudsopgave

Leeswijzer	2
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Focus van het onderzoek	5
2 Onderzoeksopzet	7
2.1 Doel- en vraagstelling	7
2.2 Afbakening	8
2.3 Onderzoeksmethodiek	9
2.4 Rekenkamer Oost-Nederland en gemeenten.....	10
2.5 Betrokkenheid PS.....	10
2.6 Planning	10
Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen.....	12
Bijlage 2: Geraadpleegde personen	13

1 Inleiding

In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de aanleiding voor en de focus van het onderzoek naar het provinciale toezicht op de gemeentefinanciën, toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties.

1.1 Aanleiding

Het thema grondbeleid is opgenomen in het Onderzoeksprogramma 2012 van de Rekenkamer Oost-Nederland. Dit thema is vanuit verschillende fracties tijdens de fractiegesprekken in het najaar van 2011 aan de Rekenkamer meegegeven als relevant onderzoeksonderwerp. Met name de financiële problemen van gemeenten door tegenvallers in de grondexploitaties en de onduidelijkheid over mogelijke risico's die de provincie zelf loopt in haar grondbeleid, werden hierbij als aandachtspunten genoemd.

In de eerste helft van 2012 heeft de Rekenkamer een inventarisatie uitgevoerd naar het thema grondbeleid ter voorbereiding op het onderzoek. Daarvoor hebben we relevante documenten bestudeerd en enkele oriënterende gesprekken gevoerd met onder andere provinciale medewerkers op het terrein van grondbeleid. Uit deze inventarisatie zijn enkele interessante onderzoeksrichtingen gekomen, die we eind juli 2012 in een bijeenkomst met Statenleden van Gelderland en Overijssel hebben doorgesproken. Dit heeft geleid tot een verdere verdiepingsslag, waarvoor we een aantal aanvullende gesprekken hebben gevoerd. Het inventarisatietraject naar grondbeleid heeft uiteindelijk twee relevante thema's voor onderzoek opgeleverd die aansluiten op de informatiebehoefte van PS als het gaat om grondbeleid:

1. Provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën, toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties
2. Provinciale aanpak grondverwerving

De twee onderzoeken worden in 2012 en de eerste helft van 2013 als afzonderlijke onderzoeken uitgevoerd en gepubliceerd, maar daar waar dit mogelijk relevant is zullen we een koppeling maken. In dit onderzoeksplan staat het thema provinciaal toezicht op gemeentefinanciën centraal.

Aanleiding voor het thema Provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën

De aanleiding voor het thema provinciaal toezicht op gemeentefinanciën is gelegen in de financiële problemen waarin sommige gemeenten in Overijssel en Gelderland terecht zijn gekomen als gevolg van verliezen op de grondexploitaties. Vooral gemeenten die in het verleden een actief grondbeleid hebben gevoerd met de nodige risico's hebben financiële problemen. Actief grondbeleid wil zeggen dat gemeenten zelf gronden hebben aangekocht, ontwikkeld en gebruikt of verkocht. Apeldoorn en Beuningen zijn voorbeelden van gemeenten die onder preventief toezicht zijn geplaatst waarbij de hoofdoorzaak in het grondbeleid ligt¹. Ook van Enschede en Almelo is bekend dat er financiële problemen rondom het grondbeleid zijn². Als gevolg van de aanhoudende crisis kunnen de tekorten op de grondexploitaties van gemeenten in de toekomst nog verder oplopen.

Bij de berichtgeving in de media over de verslechterde financiële positie van gemeenten werd de provincie als toezichthouder op de gemeentefinanciën ook regelmatig aangehaald³. Het doel van het provinciale toezicht is voorkomen dat gemeenten in financiële problemen komen en dat gemeenten hun 'financiële problemen krachtens artikel 12 van de Financiële verhoudingswet op de collectiviteit afwentelen'⁴ (met andere woorden: voorkomen dat gemeenten een aanvullende bijdrage uit het Gemeentefonds nodig hebben). Dit doel staat door de verliezen op gemeentelijke grondexploitaties onder druk.

In de bijeenkomst met Statenleden kwamen allerlei vragen naar voren, bijvoorbeeld over de rolverdeling tussen GS en PS, sturingsmogelijkheden die er ten aanzien van het financieel toezicht op gemeentefinanciën en in het bijzonder gemeentelijke grondexploitaties zijn en een gebrek aan overzicht van het totale probleem bij gemeenten en de oorzaak daarvan. Deze vragen vormden voor de Rekenkamer de aanleiding om dit onderzoek op te pakken.

1.2 Focus van het onderzoek

Het financieel toezicht op de gemeenten is een wettelijke taak op grond van artikel 203 van de Gemeentewet. De uitgangspunten voor het financieel toezicht zijn de kaders en criteria die genoemd worden in de Gemeentewet, de Algemene wet bestuursrecht, het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en het Gemeenschappelijk financieel toezichtkader.

¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken (15 maart 2012). *Toezichtverslag 2012 en financiële positie gemeenten*.

² Binnenlands Bestuur (6 juli 2012). *Kop in het onverkoopbare zand, nr. 14 en Gemeente Enschede (juni 2012) Grip op grond, Raadsenquête naar het grondbeleid in de gemeente Enschede*.

³ Provincie Gelderland (29 mei 2012). *Statennotitie PS2012-487 Uitvoering toezicht op de gemeentefinanciën door Gedeputeerde Staten*.

⁴ Commissie Oosting (2007). *Van specifiek naar generiek. Doorlichting en beoordeling van interbestuurlijke toezichtsarrangementen*, Den Haag.

Gedeputeerde Staten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het financieel toezicht. PS hebben een beperkte rol bij het toezicht op de gemeentefinanciën. Zij hebben de verantwoordelijkheid GS te controleren bij de uitvoering van het toezicht, onder andere door het stellen van vragen. Verder stellen PS, middels hun budgetrecht, in de begroting middelen beschikbaar voor de uitvoering van het toezicht. In principe hebben zij hiermee op indirecte wijze de mogelijkheid de intensiteit van het toezicht te bepalen, door meer of minder middelen beschikbaar te stellen voor de formatie.

De provincie is verantwoordelijk voor het toezicht op de gemeentefinanciën als geheel; zij houdt geen separaat toezicht op de gemeentelijke grondexploitaties. Echter, de resultaten van grondexploitaties kunnen door het risicoprofiel en de omvang van projecten en in relatie tot de reguliere begroting, een grote invloed hebben op de financiële positie en resultaten van gemeenten. Dat maakt dat het wel belangrijk is om zicht op de (risico's bij) grondexploitaties als onderdeel van het provinciale toezicht op de gemeentefinanciën te hebben⁵. Waar door de provincie gekeken wordt naar gemeentelijke grondexploitaties gebeurt dit in relatie tot de financiën in totaal; belangrijkste vraag bij toezicht is dus of de gemeentelijke begroting structureel in evenwicht is (ondanks eventuele tekorten op de grondexploitaties). In het onderzoek starten we vanuit de volle breedte van het toezicht op de gemeentefinanciën en wordt er gaandeweg toegespitst op de gemeentelijke grondexploitaties. Op deze wijze wordt het kader of de context van het financieel toezicht en de plek van gemeentelijke grondexploitaties daarbinnen goed duidelijk in het onderzoek.

Deze provinciale rol als toezichthouder op de gemeentefinanciën, toegespitst op de gemeentelijke grondexploitaties staat centraal in het onderzoek. Echter, er zal ook aandacht zijn voor de ruimtelijke rol van de provincie. Ook hier zal een toespitsing gemaakt worden, namelijk op woningbouw en bedrijventerreinen. Voor deze toespitsing is gekozen, omdat gemeenten veelal juist voor deze doelen grond aangekocht hebben.

⁵ Deloitte (2010). *Grondbeleid, grondexploitaties en grondbedrijven grondig bekeken*, p. 64.

2 Onderzoekopzet

In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet van het onderzoek. Daarbij komen achtereenvolgens de doel- en vraagstelling, afbakening, normenkader, methodiek en de betrokkenheid van PS aan de orde. In de laatste paragraaf hebben we de planning weergegeven.

2.1 Doel- en vraagstelling

Doelstelling

Het doel van het onderzoek is:

Het verschaffen van inzicht in de provinciale rol van toezichthouder op de gemeentefinanciën, toegespitst op de gemeentelijke grondexploitaties en - waar mogelijk - het aandragen van controle- en sturingsmogelijkheden voor PS en verbeterpunten voor GS.

We willen hiervoor in het onderzoek in ieder geval inzicht geven in:

- de huidige problematiek rondom de gemeentelijke grondexploitaties in Gelderland en Overijssel op hoofdlijnen en waar de grootste risico's liggen;
- hoe het provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën functioneert, waarbij we - waar mogelijk - eveneens inzicht geven in de wijze waarop de provincies van elkaar kunnen leren; en
- de manier waarop de provincie haar ruimtelijke rol wat betreft woningbouw en bedrijventerreinen vormgegeven heeft.

We willen niet alleen terugkijken op de afgelopen jaren, maar ook vooruitkijken naar de toekomst waarbij we zowel inzicht willen geven in mogelijke problemen die kunnen optreden maar ook waar controle- en sturingsmogelijkheden voor PS liggen.

Vraagstelling

De centrale vraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Op welke wijze geeft de provincie vorm en inhoud aan haar rol als toezichthouder op de gemeentefinanciën, toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties en in relatie tot haar ruimtelijke rol?

De centrale vraag hebben we uitgewerkt in een aantal deelvragen:

1. Hoe staat het met de financiële positie van gemeenten in Gelderland en Overijssel, en in het bijzonder de financiële risico's die zij lopen door hun grondexploitaties?
2. In hoeverre kan een eventuele verslechtering van de financiële positie van gemeenten in relatie worden gebracht met grondexploitaties?
3. Welke ontwikkelingen hebben de laatste jaren plaatsgevonden in het financieel toezicht op gemeenten?
4. Hoe voeren de provincies Gelderland en Overijssel het toezicht op de gemeentefinanciën uit?
5. In hoeverre worden risico's bij gemeentelijke grondexploitaties meegenomen in het toezicht op de gemeentefinanciën?
6. Hoe verhoudt de provinciale rol als toezichthouder op de gemeentefinanciën (toegespitst op de gemeentelijke grondexploitaties) zich tot de provinciale ruimtelijke rol wat betreft woningbouw en bedrijventerreinen?
7. Hoe is de rolverdeling tussen GS en PS (geweest) voor wat betreft het toezicht op de gemeentefinanciën?
8. Welke aanbevelingen kunnen op basis van het onderzoek worden gedaan voor het toezicht van de provincies op de gemeentefinanciën?

2.2 Afbakening

Het onderzoek wordt als volgt afgebakend:

- We kijken in het onderzoek terug op de periode 2006-2012, zodat we zowel een periode van economische voorspoed als tegenspoed in het onderzoek meenemen. Voor 2012 beperkt het onderzoek zich tot de beschikbare gegevens over dit jaar.
- Voor wat betreft de ruimtelijke rol van de provincie wordt alleen gekeken naar woningbouw en bedrijventerreinen.
- De huidige problematiek bij gemeenten met betrekking tot de grondexploitaties brengen we op hoofdlijnen in beeld. Het gaat voor dit onderzoek te ver om de precieze stand van zaken bij alle gemeenten in Gelderland en Overijssel te analyseren. We beperken ons daarom tot het geven van een globaal overzicht van de situatie bij gemeenten. Wel is een casestudy onderdeel van dit onderzoek (meer hierover in paragraaf 2.3 over onderzoeksmethodiek).
- In het onderzoek staat de toezichtsrelatie tussen provincie en gemeente centraal. De toezichtsrelatie tussen het rijk en de provincie valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

2.3 Onderzoeksmethodiek

We passen verschillende methoden toe in dit onderzoek.

- Analyse kadastrale gegevens

Op basis van een analyse van kadastrale gegevens willen we de huidige grondposities van de gemeenten in de provincies Gelderland en Overijssel inventariseren. Daarbij willen we een overzicht geven van de prijzen die gemeenten betaald hebben voor grond die op het moment van onderzoek nog niet ontwikkeld is en hoeveel er afgeboekt moet worden bij een functieverandering naar agrarische grond. Op deze wijze willen we de grootste risico's bij gemeenten in beeld brengen.

- Bureauonderzoek

Er is de laatste tijd veel aandacht voor gemeentelijke grondexploitaties en voortvloeiende financiële problemen bij gemeenten. Er zijn derhalve ook veel onderzoeken hiernaar en artikelen hierover verschenen. Deze onderzoeken en artikelen gaan we bij ons onderzoek betrekken.

We gaan daarnaast relevante documenten over (de systematiek van) toezicht en gegevens/resultaten van dit toezicht bestuderen. Eveneens bekijken we beleidsdocumenten over woningbouw en bedrijventerreinen. Met betrekking tot laatstgenoemd onderwerp nemen we natuurlijk ook ons eerdere rekenkameronderzoek *Bedrijventerreinen in de steigers* (2012) mee in het onderzoek.

- Casestudy

In het onderzoek wordt een casestudy opgenomen. Per provincie worden drie gemeenten geselecteerd waar dieper wordt ingegaan hoe volgens hen het toezicht op de gemeentefinanciën gefunctioneerd heeft en provinciaal beleid op het gebied van woningbouw en bedrijventerreinen voor hen een rol heeft gespeeld. Natuurlijk wordt hier hoor en wederhoor toegepast en krijgt ook de provincie de kans te reageren op de informatie en ervaringen die de gemeenten delen. De cases worden geselecteerd op basis van de informatie van het Kadaster; hiermee kan gekeken worden bij welke gemeenten de financiële risico's door grondexploitaties het grootst zijn. Er wordt voor de cases zowel gebruik gemaakt van objectieve informatie (toezichtsbrieven e.d.) als subjectieve informatie (bv. uit interviews). Bij het betrekken van gemeenten bij het onderzoek houdt de Rekenkamer Oost-Nederland er rekening mee dat de gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor hun financiën & grondexploitaties en dat een provinciale rekenkamer geen bevoegdheden heeft richting de gemeenten om beoordelende uitspraken te doen.

- Best practices

Ten behoeve van het onderzoek gaan we in het vakgebied op zoek naar best practices. We willen daarvoor enkele gesprekken voeren, onder andere met toezichthouders bij andere provincies en overige deskundigen. In deze gesprekken kan ingegaan worden op hoe zij het toezicht op de gemeentefinanciën, toegespitst op gemeentelijke grondexploitaties vormgegeven hebben en wat belangrijke aandachtspunten daarbij zijn.

- Interviews met bestuur en medewerkers van de provincies en gemeenten
Om een beeld te krijgen van de provinciale rol als toezichthouder op de gemeentefinanciën en de provinciale ruimtelijke rol wat betreft woningbouw en bedrijventerreinen, houden we interviews met zowel medewerkers van de afdeling toezicht als de beleidsafdelingen die zich bezig houden met grondbeleid en/of ruimtelijke plannen. Ook houden we een interview met de betrokken gedeputeerde(n). Behalve met het bestuur en de medewerkers van de provincie, willen we ook spreken met het bestuur en de medewerkers van - de voor de casestudy geselecteerde - gemeenten en - in het kader van de best practices - met deskundigen, zoals medewerkers voor toezicht van andere provincies.

2.4 Rekenkamer Oost-Nederland en gemeenten

De Rekenkamer Oost-Nederland is de rekenkamer voor de provincies Overijssel en Gelderland. Onze onderzoeken zijn bedoeld voor Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van deze provincies. De aard van dit onderzoek maakt dat wij verwachten dat het ook informatief is voor gemeenten binnen de genoemde provincies. Bovendien is het voor dit onderzoeksonderwerp erg belangrijk om informatie vanuit gemeenten te krijgen; zij zijn immers degene die onder toezicht staan. Daarom willen we in het kader van de casestudy ook gesprekken voeren met het bestuur en medewerkers van een drietal gemeenten per provincie. Hierbij hopen wij op medewerking van de betreffende gemeenten. Als de gemeenten voor de casestudy geselecteerd zijn, zullen we ook rekenkamer(commis)sie(s) in deze gemeenten informeren en indien relevant betrekken.

10

2.5 Betrokkenheid PS

Op 25 juli 2012 is er een bijeenkomst gehouden met Statenleden waarin gedachten zijn uitgewisseld over de mogelijke onderzoeksrichtingen. Daarbij is door de aanwezige Statenleden de wens uitgesproken om ook in het vervolg van het onderzoek betrokken te blijven. Om hier invulling aan te geven hebben de Statenleden begin oktober 2012 de mogelijkheid gekregen feedback te geven op het concept-onderzoeksplan. Ook zal er in januari 2013 afstemming plaatsvinden, waarbij we de voorlopige bevindingen willen doorspreken. Als het hele onderzoek is afgerond, wordt er natuurlijk een eindpresentatie gehouden voor Provinciale Staten. Doel van de afstemming is om het onderzoek zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de informatiebehoefte van PS.

2.6 Planning

In tabel 1 is de planning van het onderzoek opgenomen. Het onderzoek wordt ingedeeld in twee fasen. De eerste fase bestaat uit de informatieverzameling op beleidsniveau en de kwantitatieve inventarisatie van gegevens van het Kadaster en de beide provincies. Eind januari 2013 willen we de gegevens uit deze eerste fase in een besloten bijeenkomst met Provinciale Statenleden bespreken. De tweede fase bestaat uit de

casestudy, waarin we de beleidspraktijk onder de loep nemen. Het eindrapport zal in april 2013 worden gepubliceerd.

Tabel 1 *Planning onderzoek toezicht op gemeentelijke grondexploitaties*

Onderzoeksfase	Planning
Oriëntatie & vooronderzoek	Januari-juli 2012
Onderzoeksplan	Augustus-oktober 2012
Fase 1 onderzoek: Informatieverzameling beleidsniveau en kwantitatieve inventarisatie	November-januari 2013 <i>[Update: November – maart 2013]</i>
Afstemmingsbijeenkomst PS	Eind januari 2013 <i>[Update: maart 2013]</i>
Fase 2 onderzoek: Casestudy	Januari-februari 2013 <i>[Update: april – juni 2013]</i>
Rapportage	Februari-maart 2013 <i>[Update: mei 2013 – juni 2013]</i>
Ambtelijk hoor en wederhoor	Maart-april 2013 <i>[Update: juni 2013 – juli 2013]</i>
Afronding/publicatie	April 2013 <i>[Update: juli 2013 en publicatie na de zomer 2013]</i>

[Update mei 2013: Vanwege de tussenkomst van een kortlopend rekenkameronderzoek in december 2012-januari 2013 is de doorlooptijd met twee maanden verlengd. In de bovenstaande tabel hebben we de aangepaste planning toegevoegd. We ronden het onderzoek in juli af. Publicatie zal naar verwachting na de zomer plaatsvinden, vanwege het zomerreces.]

Bijlage 1:

Geraadpleegde bronnen

Documenten provincie Gelderland

- Provincie Gelderland (juni 2008). Gemeenschappelijk financieel toezichtskader.
- Provincie Gelderland (29 mei 2012). Statennotitie PS2012-487 Uitvoering toezicht op de gemeentefinanciën door Gedeputeerde Staten.

Documenten provincie Overijssel

- Provincie Overijssel (26 maart 2008). Statennotitie PS2008-237 Gemeenschappelijk financieel toezichtskader Zichtbaar toezicht.
- Provincie Overijssel (14 juni 2012). PS2012-478 Invoering vernieuwd interbestuurlijk toezicht.

Overige bronnen

- Binnenlands bestuur (6 juli 2012). Kop in het onverkoopbare zand, nr. 14.
- Commissie BBV (2012). Notitie grondexploitatie (bijgesteld).
- Commissie Oosting (2007). Van specifiek naar generiek. Doorlichting en beoordeling van interbestuurlijke toezichtsarrangementen.
- Deloitte (2010). Grondbeleid, grondexploitaties en grondbedrijven grondig bekeken.
- Gemeente Enschede (2012). Raadsenquête naar het grondbeleid in de gemeente Enschede.
- Maathuis (2011). Grondig toezicht. Een onderzoek naar de risico's inzake gemeentelijke grondexploitaties in relatie tot financieel toezicht.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken (15 maart 2012). Toezichtverslag 2012 en financiële positie gemeenten.
- Rekenkameronderzoek Apeldoorn (2012). De grond wordt duur betaald.
- Rekenkamer Oost-Nederland (2012). Bedrijventerreinen in de steigers.
- Wetsvoorstel revitalisering generiek toezicht.

Bijlage 2:

Geraadpleegde personen

Gesprekken

- Dhr. Adelerhof - Kadaster
- Dhr. Van Boggelen - Team Openbaar Bestuur, provincie Overijssel
- Dhr. Elemans - Teammanager toezicht gemeentefinanciën, provincie Gelderland
- Dhr. Van Geene - Kadaster
- Mw. Hollebrandse-Kemp - Adviseur Interbestuurlijk Toezicht, provincie Gelderland
- Dhr. Mulder - Kadaster
- Dhr. Wanders - Adviseur gemeentefinanciën, provincie Gelderland

Betrokken Statenleden

Onderstaande Statenleden zijn op enige manier bij het onderzoeksplan voor het provinciaal toezicht op de gemeentefinanciën betrokken geweest, onder andere door aanwezigheid bij de bijeenkomst van 25 juli 2012, door schriftelijke reactie op de onderzoeksopties of door mondelinge of schriftelijke reactie op het concept-onderzoeksplan.

- Mw. Van der Bent - Statenlid ChristenUnie Overijssel
- Dhr. Berkhof - Statenlid PVV Overijssel
- Dhr. Van Boheemen - Statenlid CDA Gelderland
- Mw. Bosman - Statenlid PvdA Gelderland
- Dhr. De Bree - Statenlid PvdA Overijssel
- Mw. Van Haaf - Statenlid VVD Overijssel
- Mw. Van Hemmen - Statenlid CDA Gelderland
- Dhr. Jansen - Statenlid PVV Overijssel
- Dhr. Karssen - Statenlid D66 Overijssel
- Dhr. Reesink - Statenlid CDA Overijssel
- Mw. Renkema - Statenlid CDA Overijssel
- Mw. Rikkink - Statenlid VVD Overijssel
- Dhr. Scheffer - Statenlid D66 Gelderland
- Dhr. Van der Veer - Statenlid PvdD Gelderland
- Dhr. Vos de Wael - Statenlid VVD Gelderland
- Dhr. De Vries - Fractieondersteuner 50PLUS Overijssel
- Dhr. Van 't Wout - Fractieondersteuner 50PLUS Overijssel
- Dhr. Wullink - Statenlid Groep Wullink Gelderland